

**4748-4771 SAYILI YASALARLA DERNEKLER KANUNU'NDA
YAPILAN DEĞİŞİKLİKLER VE MEVZUATA ETKİSİ**

Doç. Dr. Hüseyin ALTAŞ*

ÖZET

Bu makalede Dernekler Kanununda yapılan en son değişiklikler ele alınmıştır. Avrupa Birliğine uyum sürecinde gerçekleştirilmesi gereken bir adım olan bu değişiklik 4748 ve 4771 sayılı yasalarla yapılmıştır. Makalede öncelikle bu değişikliğin nedenleri ve daha sonra Türk Hukuku ve uygulamasındaki etkileri incelenmiştir.

Anahtar Kelimeler

Dernek Kanun Değişiklikler

ZUSAMMENFASSUNG

Der vorliegende Aufsatz hat die neuesten Änderungen im Vereinsgesetz zum Thema. Im Zusammenhang mit der Anpassung der türkischen Rechtsordnung an diejenige der Europaeischen Union aenderte der türkische Gesetzgeber vor kurzem das türkische Vereinsgesetz grundlegend (Gesetznr. 4748 und 4771). Im folgenden werden zuerst die Umstände skizziert, die zur Aenderung des Vereinsgesetzes führten, und dann die Aenderungen aus der Sicht der türkischen Rechtspraxis und der Theori kritiziert.

Schlagwörter

Verein Gesetz Änderungen

---

* Ankara Üniversitesi Hukuk Fakültesi Medeni Hukuk Ana Bilim Dalı Öğretim Üyesi

I.Genel Olarak

1. Değişikliklere İlişkin Genel Gerekçe

TC. Anayasasında 3.10.2001 tarihli ve 4709 sayılı Kanunla yapılan değişiklikle, temel hak ve hürriyetlerin özlerine dokunulmaksızın Anayasanın ilgili maddelerinde belirtilen sebepler ve kanunla sınırlanabilen yeni bir sistem getirilmiştir. Bu değişiklikle, hukuk sistemimizde temel hak ve hürriyetlerin sınırları bakımından bir genişleme sağlanmıştır².

10-11 Aralık 1999 tarihlerinde Helsinki’de yapılan Avrupa Birliği Toplantısında Türkiye’nin üyelik için aday olarak kabul edilmesiyle yeni bir boyut kazanan Türkiye-Avrupa Birliği ilişkileri her geçen gün yoğunlaşmaktadır. Bu doğrultuda, Türkiye ile ilgili olarak 04.12.2000 tarihinde onaylanan “Katılım Ortaklığı Belgesi” nin ardından, 19.03.2001 tarih ve 2001/2129 sayılı Bakanlar Kurulu kararıyla kabul edilen “Avrupa Birliği Müktesebatının Üstlenilmesine İlişkin Türkiye Ulusal Programı”, 24.02.2001 tarih ve 24352 mükerrer sayılı Resmi Gazetede yayımlanarak yürürlüğe girmiştir.

Çağdaş demokrasiler, temel hak ve hürriyetleri sağlamayı hedef alan çoğulcu, katılımcı düşünceye dayanan, hoşgörü ortamında gelişen yönetim biçimleridir³. Çağımızda insana temel hak ve hürriyetlerin tanınması, evrensel bir ilgi konusu olmakla kalmamış, bunların güvence altına alınarak aykırı uygulamalardan korunması amacıyla da bazı uluslararası kuruluşlar oluşturulmuştur. Bu hakları güvence altına alan söz konusu kuruluşlar bünyesinde çeşitli uluslararası belgeler de kabul edilmiştir. Bu kuruluşların başında, tüm dünya ülkelerini kapsayan Birleşmiş Milletler Teşkilatı ile demokratik Avrupa ülkelerinin siyasal birliği olan Avrupa Konseyi gelmektedir. Konuyla ilgili uluslararası belgelerin en önemlileri ise BM Genel Kurulunca 10.12.1948 tarihinde kabul edilen İnsan Hakları Evrensel Bildirgesi ile Avrupa Konseyi bünyesinde imzalanan ve kısaca “Avrupa İnsan Hakları Sözleşmesi” olarak anılanlardır⁴.

Konuya ilişkin, 22.11.2001 tarihli ve 4721 sayılı Türk Medeni Kanunu ile 3.12.2001 tarihli ve 4722 sayılı Türk Medeni Kanunu’nun Yürürlüğü ve Uygulama Şekli Hakkında Kanun 8.12.2001 tarihli ve

² ÖZBUDUN Ergun, Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2002, s.102

³ ÖZBUDUN, s.82-89; KABOĞLU İbrahim, Özgürlükler Hukuku, İstanbul 1999, s. 94-95

⁴ KABOĞLU, s.108 vd

24607 sayılı resmi gazetede yayınlanmış olup 01.01.2002 tarihinde yürürlüğe girmiştir.

Anayasa ve Türk Medeni Kanunu'nda yapılan değişikliklere uyum sağlanması amacıyla, 26.03.2002 tarih ve 4748 sayılı, 03.08.2002 tarih ve 4771 sayılı Kanunlarla Dernekler ve Vakıflar Kanunu'nda değişiklikler yapılmıştır.

2. Değişikliklere İlişkin Özel İnceleme (4771 ve 4748 Sayılı Yasalarla)

Konuya ilişkin 20.04.2002 tarihinde 24721 sayılı ile resmi gazetede yayınlanan 4748 sayılı kanunun 7.mad/d fıkrasına göre, Dernekler Kanununun 7, 11 ve 12. maddeleri kaldırılmış ve 4, 5, 6, 34, 38 ve 43. maddeleri de değiştirilmiştir. Daha sonra 9 Ağustos 2002 tarihinde resmi gazetede yayınlanan 4771 sayılı yasayla, yine DK.'nun 4748 sayılı kanunla kaldırılmış olan 11 ve 12. maddeleri yeniden düzenlenmek suretiyle geri getirilmiştir. Aynı şekilde bu yasayla DK. 15, 40, 45, 46, 62 ve 73. maddeleri de değiştirilmiştir.

YMK'da Dernekler, 56 ile 100. maddeler arasında "Dernekler" başlığı altında düzenlenmiştir. Bu hükümlerin özel hüküm niteliğinde olduğu şüphesizdir. Kanımca, Dernekler Kanunu hükümleri Medeni Kanun hükümlerine aykırı olmadıkça geçerlidir. Eğer Dernekler kanunu hükümleri Yeni Medeni Kanun hükümlerine aykırı iseler yürürlükten kalkmış sayılırlar. Çünkü; iki özel hükümden yeni tarihli olanı uygulama alanı bulur. Ancak, 4771 ve 4748 sayılı yasalar özel ve en son tarihli olduğundan, bu yasalarla getirilen yenilik ve değişiklikler geçerli olup, eğer YMK ve Dernekler Kanununda bunlara aykırı hükümler varsa, aykırı olan hükümler kaldırılmış sayılmalıdır.

II. 4748 Sayılı Yasayla Getirilen Derneklerle İlgili Değişiklikler ve Mevzuata Etkisi

1. Dernek Kurma Hakkı (DK. mad. 4)

DK.mad.4'e göre (Değişik 26/3/2002- 4748/5 Md.) "Fiil ehliyetine sahip ve onsekiz yaşını doldurmuş olan herkes, önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir."

Dernek kurma özgürlüğü⁵, Anayasamızda kişinin hakları ve ödevleri başlıklı bölümünde, temel haklar arasında sayılmış olup anayasal güvence altına alınmıştır⁶. Anayasa mad. 33/1'e göre 'Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir.' Anayasadaki bu düzenleme Medeni Kanununun 57/1 maddesinde de aynen yer almıştır⁷.

2908 sayılı Dernekler Kanununun 4/1 maddesinde de benzer düzenlemeye gidilmiş ve 'Medeni hakları kullanma ehliyetine sahip herkesin önceden izin almaksızın dernek kurabileceği' belirtilmiştir⁸. Ancak Dernekler Kanununda, Anayasa ve Medeni Kanundaki düzenlemeye ek olarak, eski Medeni Kanun'daki hükümlere uygun biçimde, dernek kurma hakkına sahip olabilmek için 18 yaşını bitirme şartı yeniden getirilmiştir⁹.

DK. mad 4/1'de, 26.3.2002 tarihli 4748 sayılı kanunla yapılan değişiklikle 'medeni haklardan yararlanma ehliyeti' deyimi kaldırılarak, MK.mad.57/2 deki düzenlemeye uygun olarak isabetli biçimde fiil ehliyeti terimi kullanılmıştır¹⁰.

Dernek kurmak, Anayasal bir hak olmasına rağmen¹¹ yine Anayasanın 33. maddesinde yer alan "Dernek kurma hürriyetini, milli güvenlik kamu düzeni, suçun önlenmesi, genel sağlık, genel ahlak ile başkalarının hürriyetlerinin korunması sebebiyle ancak kanunla sınırlanabilir" hükmüne uygun olarak madde 4.'de dernek kurma hakkına sahip olma konusunda sınırlamalar getirmiştir.

a-Dernek Kuramayan Meslek Grupları

⁵ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, AB Uyum- Türk Medeni Kanunu Dernekler Hukuku, Ankara 2002,s.137; ÖZSUNAY Ergin, Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler İstanbul 1982, s. 99; BALLAR Suat, Türk Dernekler Hukuku 4. Bası, İstanbul 2001, s. 57; AKİPEK/AKINTÜRK, Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri, Kişiler Hukuku, Eylül 2002, İstanbul, I. cilt, s. 589; ZEVLİLER Aydın/ ACABEY/ GÖKYAYLA, Medeni Hukuk, Ekim 2002, s. 579-580

⁶ Yargıtay HGK E.1995/ 4365, K.1995/ 550, T.24.05.1995, YKD, c.21, sayı 7, s. 1018-1019

⁷ YAVUZ Cevdet, Türk Medeni Kanunu Borçlar Kanunu ve Diğer Mevzuat, Ekim 2002, s. 109-110

⁸ ŞENER Esat, Şahsın Hukuku, 1997 Ankara, s.161

⁹ ZEVLİLER Aydın, Medeni Hukuk, Savaş Yayınları, 1992, s. 565 ; ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s.142 (c); HATEMİ Hüseyin, Kişiler Hukuku Dersleri, İstanbul 1992, s.141

¹⁰ ÖZTAN Bilge, Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2003, s. 325 ; YAVUZ, s. 109

¹¹ KABOĞLU, s.199 vd

26.03.2002 tarihinde 4748 sayılı kanunla yapılan değişlikle, madde 4/1'de, dernek kurma hakkına sahip olmayanların kapsamı daraltılmıştır. Yeni düzenlemede sadece "Türk Silahlı Kuvvetleri ve genel ve özel kolluk kuvvetleri mensupları ve özel kanunlarında dernek kuramayacağı belirtilen memur statüsündeki kamu hizmetli görevlilerinin sürekli olarak dernek kuramayacakları belirtilmiştir"¹².

b-Dernek Kuramayan Suçlular

aa-Dernek kurmadan sürekli mahrum olanlar

Affa uğramış olsalar bile; DK. mad.4'de sayılanlar dernek kurmadan sürekli mahrum bırakılmışlardır. Bu maddenin 2. fıkrasına değişlik olarak sadece "basit ve nitelikli" kavramı eklenmiştir.

bb-Dernek kurmadan geçici süreyle mahrum olanlar

aaa-Türk Ceza Kanununun 312. maddesinin ikinci fıkrasında yazılı suçtan mahkum olanlar, hükmün kesinleştiği ,

bbb-Kurulması yasaklanmış dernekleri kuranlar ve yönetenler ile dernekler için yasaklanmış faaliyetlerde bulunmaları sebebiyle mahkemece kapatılmasına karar verilen derneklerin yöneticileri kapatma kararının kesinleştiği tarihten itibaren beş yıl süre ile dernek kuramazlar.

Dernek kurma hakkına sahip olmadıkları halde dernek kuranlar veya derneklere üye olmaları kanunla yasaklandığı halde dernek üyesi olanlara karşı uygulanacak müeyyideler D.K.mad.75'de düzenlenmiş olup¹³, bu hükme aykırı hareket edenlerin 5.000 liradan 10.000 liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılacağı belirtilmiştir¹⁴.

Kanımızca, DK mad. 4/II 'de geçici olarak dernek kuramayanların 4748 ile yeniden sayılmasına gerek yoktu. Çünkü, DK.'daki YMK.'nun ile çelişmeyen hükümler yürürlükten kalkmamıştır. Bu nedenle, zaten DK. mad. 4/II geçerliydi. Kanun yapma tekniği açısından sadece hükümdeki değişliklerin düzenlenmesi daha doğru olurdu. Ancak, şimdi uygulanacak hüküm 4748 sayılı yasadır. Zira, Kanun Koyucu hem

¹² ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 143 ; AKİPEK/ AKINTÜRK, s. 588

¹³ YEDİNCİ KISIM : Ceza Hükümleri

Madde 75- Bu kanunun 4. maddesi gereğince, dernek kurma hakkına sahip olmadıkları halde dernek kuranlar veya dernekler üye olmaları kanunla yasaklanmış kişiler bilerek dernek üyeliğine kabul eden veya ve ya kaydını silmeyen veya dernek üyesi iken derneklere üye olma hakkını kaybeden kişiler dernek üyeliğinden silmeyen dernek yöneticileri beş bin liradan on beş bin liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır. ; YAVUZ, s. 110

¹⁴ Bu para cezaları çeşitli yasalarda yapılan değişliklerle memur maaş katsayısındaki artışlara endeksenerek sürekli değişmektedir.

YMK mad.57, hem de DK. mad. 4’de “herkes”¹⁵ deyimini kullanmış ve sonrada yasaklıları özel olarak düzenlemiştir.

2908 sayılı DK mad 4’e göre, MK değişikliğinden önce dernek kurabilmek için Fiil ehliyetine sahip olmak ve 18 yaşını doldurmuş bulunmak gerekiyordu. Ancak 1 Ocak 2002 ‘de yürürlüğe giren YMK mad. 57 ‘ye göre, ”Herkes önceden izin almaksızın dernek kurma hakkına sahiptir, dernek kurucularının Fiil ehliyetine sahip olmaları gerekir.” hükmüyle Ocak 2002 ‘den itibaren dernek kurmak için 18 yaşının doldurulması şartı kaldırılmıştı.

YKM’nun ile onsekiz yaş şartının kalkması çok yanlış olmuştu. Çünkü ideal bir amacın gerçekleştirilmesi için oluşturulan derneklerin kurucularının en azından fiil ehliyetinin yanında 18 yaşını doldurmuş olmaları dernek müessesesinin yapısına daha uygundur¹⁶. Nitekim, Kanun Koyucu hatasını kısa sürede anlamış ve 4748 sayılı kanunla (9 Nisan ‘da yürürlüğe giren)dernek kurma hakkını YMK da düzenlenenden önceki haline döndürmüştür. Son olarak mevzuatımız gereği dernek kurabilmek için, fiil ehliyetine sahip olmak (ergin, ayırt etme gücüne sahip olmak, kısıtlı olmamak) ve 18 yaşını tamamlamak şartları vardır. Tabiidir ki bu maddede bahsi geçen “herkes”ten kasıt gerçek kişiler olup tüzel kişiler dernek kuramazlar¹⁷.

Türk hukukunda her gerçek kişi fiil ehliyetine sahip ve 18 yaşını doldursa da dernek kurma hakkı kısıtlı olabilir. 4748 sayılı yasayla DK.mad. 4’ün açıkça yeniden düzenlenmesi karşısında, bazı kişiler (meslek mensupları) ve bazı suçlardan mahkum olanlar dernek kurucusu olamazlar.

2. Kurulması Yasak Olan Dernekler ve İlgili Yasa Değişiklikleri (DK. mad. 5)

4748 yasayla yapılan değişiklikle birlikte DK. mad. 5/6 aşağıdaki şekli almıştır,

“(Değişik: 26/3/2002-4748/5. Md.) Türkiye Cumhuriyeti ülkesi üzerinde ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığı veya bunlara

¹⁵ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 143,144

¹⁶ ZEVKLİLER, Medeni Hukuk, 1992, s. 587 ; KÖPRÜLÜ Bülent, Medeni Hukuk, 2. Bası, İstanbul 1984, s. 478-479

¹⁷ ENGİN Baki İlkay, Dernek Üyeliğinin Kazanılması ve Kaybedilmesi, İstanbul 1995, s. 20-21

dayanarak azınlık yaratmak ya da her hangi bir bölgenin veya ırkın veya sınıfın veya belli bir din veya mezhepten olanların diğerlerine hakim veya diğerlerinden imtiyazlı olmasını sağlamak...

(2908 sayılı Dernekler Kanunu'nun 5. maddesi, kurulması yasak olan dernekler¹⁸ başlığı altında, hangi amaçlarla dernek kurulamayacağı konusunu maddeler halinde sayarak düzenlemişti.)

Amacıyla dernek kurulması yasaktır.”

26.03.2002 tarih ve 4748 sayılı kanunla, 2908 sayılı Kanununun 5. maddesinin 6. bendinde düzenlenen hususun içeriği ve özü değiştirilmiş ayrıca, dil yönünden de sadeleştirme yoluna gidilmiştir. Mad. T.C. ülkesi üzerinde, ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığı veya bunlara dayanarak, azınlık yaratmak ya da herhangi bir bölgenin veya ırkın veya sınıfın veya belli bir din veya mezhepten olanların diğerlerine hakim veya diğerlerinden imtiyazlı olmasını sağlamak amacıyla dernek kurulamayacağını hükme bağlamıştır.

DK. mad. 5/6 'ya göre, ülkede, ırk, din, mezhep, kültür veya dil farklılığına dayalı azınlıklar bulunduğunu ileri sürmek için dernek kurulamazdı¹⁹. Bu hüküm 4748 ile kaldırılmıştır. Yani, ülkede azınlıkların (din, ırk, mezhep, kültür, dil) bulunduğunu ileri sürmek amacıyla dernek kurulabilir. Ancak bu unsurlara dayalı azınlık yaratmak amacıyla dernek kurma yasağı devam ettirilmiştir. Ayrıca bu unsurlara dayalı derneklerin, azınlıklar arasında eşitliği bozmak amacıyla da kurulamayacağı ortadadır. Kanımızca bu hükümle, dernek kurma hakkına getirilen yasakların kapsamı biraz daha daraltılmış daha özgürlükçü bir yapı benimsenmiştir. Bu değişiklik Türkiye'nin bir gerçeği olan azınlıklar açısından olumlu olmuştur. Ancak temennimiz, azınlıklar sadece bu statülerinin var olduğunu ortaya koymak amacıyla dernek kurup, azınlık niteliklerini yaymak amacıyla dernek kurmaya çalışmazlar. Bu sınırı çizmek uygulamada yargıyı oldukça zorlayacaktır. Yani, 4748 sayılı yasa ile DK. Mad 5/6'daki değişikliğin ne anlama geldiğini uygulama ortaya koymak zorundadır.

3. Bazı Ad ve İşaretleri Kullanma Yasağı ve İlgili Yasa Değişiklikleri

(DK. mad. 6)

¹⁸ BALLAR, s.75vd.; ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, 149-150; ZEVKLİLER / ACABEY / GÖKYAYLA, s. 591; ÖZSUNAY, s. 157-158

¹⁹ BALLAR, s. 76-78 ; KÖPRÜLÜ, s. 460 ; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA, s. 589

Mad. 6'daki değişiklikle, maddesinde derneklerin bazı ad, işaret ve dilleri kullanma yasağı hakkında düzenleme yapılmıřtır²⁰. Buna göre 'dernekler mevcut veya kapatılmış bir siyasi partinin, sendikanın, daha önce mahkemece kapatılmış bir derneğin veya üst kuruluşun adını, amblemini, rumuzunu, rozetini ve benzer işaretleri ile daha önce kurulmuş Türk Devletleri'ne ait topluma mal olmuş amblem ve flamaları kullanamayacağı, ayrıca derneklerin her türlü resmi ve özel faaliyetlerinde kullanacakları dilin Türkçe olacağı' belirtilmiştir.

4748 sayılı kanunla DK. mad. 6'daki yapılan değişiklikle, maddenin özü ve içeriği değişmiştir. Eski DK.mad 6/2.'de²¹ "Komünist, anarşist, faşist, nasyonel sosyalist, teokratik veya aynı anlama gelen adları ve bunlara ait işaret, sembol veya bunları telkin eden veya benzerlerini kullanmaları yasaktır " hükmünü, kanun koyucu kanımızca bilerek kanun metninden çıkarmış, derneğin faaliyetlerinde kullanacağı dil hakkındaki düzenlemeleri de " Dernekler, resmi işlerinde Türkçe kullanırlar" şeklinde değiştirmiştir.

Bu madde de özü itibariyle bölücülük anlamına gelen bazı fikir ve ideolojilerin isimlerinin dernek adı olarak kullanılma yasağı kanımızca kanun koyucu tarafından bilinçli olarak ortadan kaldırılmıştır. Yani, dernek adı olarak kullanılmayacak isim ve amblem yasağı bu değişiklikle daraltılmıştır. Derneklerin bundan böyle isim ve amblem (işaret) olarak mevcut kapatılmış bir siyasi partinin, sendikanın ve üst kuruluşun ya da mahkeme kararıyla kapatılan dernek üst kuruluş veya Türk devletlerine ait topluma mal olmuş işaretlerin kullanımı yasaklanmıştır.

-Ayrıca bu değişiklikle, derneklerin özel ve resmi işlerinde dil olarak Türkçe'yi kullanma zorunlulukları sadece resmi işlerde Türkçe kullanılma şekline çevrilmiştir. Böylece, derneklerin resmi işler haricinde Türkçe dışında bir dil kullanması yolu açılmıştır. Örneğin, bir dernek amacına ulaşmak için Türkçe dışında (yasalara aykırı olmamak ki Türkçe de olsa yasalara uymak zorunda)bir dil kullanarak bu değişiklikten sonra dergi çıkarabilir. Bu değişiklik, anadilde eğitim hakkındaki değişikliklerle de uyumlu hale getirilmıştir.

DK.mad.6'daki başlıkta bulunan "...ve dilleri..."kullanma yasağı kavramı kanımızca yasa koyucu tarafından bilerek (kasıtlı olarak) çıkartılmıştır. Çünkü, DK. mad.6/3 ve 4'de bulunan yasaklar

²⁰ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOğLU, s. 153-154; KARINCA Eray, Dernek Hak ve Özgürlüğü, Ankara 1996, s. 73; OğUZMAN Kemal/SELİÇİ Özer, Kişiler Hukuku Dersleri, İstanbul 1988, s.179

²¹ BALLAR,s. 83-(3) ; KÖPRÜLÜ, s. 466

kaldırılmıştır. Yani, kanunen yasaklanmış dillerde toplantı ve genel kurul yapmaları yasağı; yasaklanmış dillerde, pankart, levha, plak, ses ve görüntü bandı, broşür, el ilanı, beyanname ve benzerlerini; mühür ve başlıklı kağıtlarında dernek isminden ve varsa işaretinden başka isim ve işaretleri kullanma yasakları²² kaldırılmıştır. DK mad. 61 son cümle de bu hükümlerle birlikte mülga hale gelmiştir.

Kanundaki bu değişiklikler, Türkçe dışındaki dillerde dernek faaliyetleri yürütülmesine izin vermek anlamına gelir. Son dönemde ülkemizdeki ana dil dışındaki eğitime izin verme çabalarıyla da uyumlu olan bu değişiklik mevzuattaki uyum açısından kanımızca yerinde olmuştur. Yine DK. mad. 65/I de, konu ile bağlantılı olarak bazı derneklerin bazı adları kullanmaları da izne tabi tutulmuştur. Buna göre, dernekler adlarında Türk, Türkiye, Milli, Cumhuriyet, Atatürk, Mustafa Kemal kelimeleri ile bunların baş ve sonlarına getirilmekle teşkil edilecek kelimeleri ancak Bakanlar Kurulu kararı ile kullanabilirler²³.

4. Federasyon ve Konfederasyonlar ve İlgili Yasa Değişiklikleri

(DK. mad.34)

26.03.2002 tarih ve 4748 sayılı kanunla, DK. da yapılan bir başka değişiklik ise, Federasyon ve Konfederasyonların kuruluşlarını düzenleyen 34. madde de yapılmıştır. Söz konusu maddenin eski düzenlenmesine göre, federasyonlar en az 3 derneğin bir araya gelmesiyle kurulabileceği öngörülmekteydi²⁴. Yapılan değişiklikte, YMK.mad 96/1’de uygun olarak, daha demokratik katılımın sağlanması için federasyonların bünyelerinin daha kalabalık olması gerektiği göz önüne alınarak, en az 5 derneğin bir federasyon kurabileceği düzenlenmiştir²⁵. Yapılan değişikliklerle, Kanun Koyucu, federasyonların üye sayısının beşten aşağıya düşmesi, bu durumun üç ay içerisinde giderilmemesi halinde kendiliğinden dağılma hükümleri uygulanacağını belirtmiştir.

DK. mad. 34. mevzuatın YMK mad. 96 ve 97’ ye uyumlu hale getirilmesi amacıyla değiştirilmiştir²⁶. Değişiklikler ile federasyon için aynı amacı gerçekleştirmek isteyen, eskiden üç olan üye dernek sayısı beşe çıkartılmıştır. Konfederasyonlar için de üç federasyonun olması gerektiği işaret edilmiştir. Ayrıca, “...ve kamu yararına çalışan” ibaresi çıkarılarak, kamu yararına çalışmayan derneklerin de federasyon,

²² ŞENER, s.140

²³ KARINCA, s.74; OĞUZMAN/SELİÇİ, s.164

²⁴ ZEVKLİLER, s. 562 ; YAVUZ, s. 124; KARINCA, s. 170

²⁵ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 310-315

²⁶ ÖZTAN, s. 318

federasyonların da konfederasyon kurmaları yolu bu değişikliklerle açılmıştır. Kanımızca, bu değişiklikler (yani hem sayıya hem de derneklerin niteliklerine ilişkin) DK.'dan farklı olarak 4748 sayılı yasa ile yapılan değişikliklerin aynısı MK. madde 96 ve 97 ile yapılmıştır. Bu nedenle, 4748 sayılı yasa ile konuya ilişkin düzenlemeye hiç gerek yoktu. Çünkü bu değişiklikler ile YMK.'dan farklı hiçbir düzenleme getirilmemiştir. Yapılan, sadece var olan hükümlerin tekrarıdır. Bu durum, kanun yapma tekniği açısından kanımızca doğru değildir.

5. Öğrenci Dernekleri ve İlgili Yasa Değişiklikleri (D.K mad. 38)

DK.mad. 38'de, öğrenci derneklerinin amaç ve faaliyetleri düzenlenmiştir. Buna göre , Yüksek Öğretim Kurumlarında kayıtlı öğrenciler, ancak, eğitim, öğretim, çalışma, moral, beslenme, dinlenme ihtiyaçlarının karşılanması, beden ve ruh sağlığının geliştirilmesi ve öğrencilerin bu konularda kurum idaresi veya değişik kuruluşlar nezdinde temsil edilmesi amacıyla öğrenci derneği kurulabilir.

4748 sayılı kanunla DK. mad 38. yapılan değişiklikle “Öğrenci dernekleri bu amaçlar dışında faaliyette bulunamazlar” ibaresi kanun metninden çıkartılmıştır²⁷.

Bu değişiklikle, öğrenci derneklerinin sayılan amaçlar dışında faaliyet yasağı ve bu yasağın müeyyidesi de yürürlükten kaldırılmıştır²⁸. Böylece öğrenci dernekleri sayılan amaçlar dışında faaliyette bulunabilme imkanına kavuşmuş gibi görünmektedir. Kanun Koyucunun yapılan değişiklikle, neyi amaçladığı tam anlaşılamamıştır. Çünkü bu amaçlar dışında faaliyette bulunan öğrenci dernekleri acaba öğrenci derneği olma sıfatlarını ve statülerini muhafaza etmiş olurlar mı? Öğrenci dernekleri bu amaçlar dışında ne tür faaliyetlerde bulunabilirler? Kanımızca, bu yanlış bir değişikliktir. Zira öğrenci dernekleri zaten genel olarak derneklerin amaçları dışında faaliyette bulunamaz yasağıyla karşılaşacaklardır. Yani, bu amaçlar dışında kurulamayan öğrenci dernekleri, yine bu amaçlar dışında fiilen faaliyette bulunamazlar. Öyleyse bu değişikliğin gerçek amacının ne olduğu anlaşılamamıştır. Belki de Kanun Koyucunun amacı sadece yasayı sadeleştirmek olabilir.

6-Yabancı Dernekler ve Kuruluşlarla ilişki ve İlgili Yasa Değişiklikleri

(DK. mad. 43)

²⁷

ZEVKLİLER, s. 577

²⁸

ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 329-332

4748 sayılı kanunla DK.'nın 43. maddesinde de değişiklik yapılmıştır. DK.mad.43, yabancı dernek ve kuruluşlarla yerli derneklerin ilişkilerini düzenlemektedir. Buna göre, derneklerin, yabancı ülkelerdeki dernek ve kuruluşların üyelerini Türkiye'ye davet etmeleri veya kendi üyelerini yurt dışına göndermeleri izne bağlıdır. Bu izin değişiklikten önce Dışişleri Bakanlığı ve ilgili bakanlığın görüşü alınarak İçişleri Bakanlığı'nca verilmekte iken²⁹, yeni değişiklikle izin verme hakkı merkezlerinin bulunduğu ve faaliyetin düzenlendiği illerin valiliklerine tanınmıştır.

Yine eski düzenlemeden³⁰ farklı olarak, izin şartı süreye bağlanmıştır. Buna göre derneklerin faaliyet bildirimini faaliyetten en geç 7 gün öncesine kadar yapmaları gerekir. Ayrıca değişiklikle hükme eklenen yeni bir durum da, bildirimde davetin amacı, tarihi, yeri, ilgili dernek ve kuruluşun adı, adresi ile katılacak üyelere ve temsilcilere ait bilgiler bulunur. Bu yükümlülükleri yerine getirmeyenler hakkında 1 ile 3 milyar liraya kadar para cezası DK. mad. 82 de³¹ öngörülmüştür. Bu hükümle, derneklerin yabancı ülke dernek üyelerini Türkiye'ye getirmeleri ve kendi üyelerini ülke dışına göndermeleri bürokratik olarak kolaylaştırılmış, ancak bildirim ve süre yükümlülüğü ile daha sıkı kontrol altına alınmıştır.

III- 4771 Sayılı Yasayla Yapılan Derneklerle İlgili Değişiklikler ve Mevzuata Etkisi

1- Türkiye'de Kurulan Derneklerin Yurt Dışındaki Faaliyetleriyle İlgili Yasa Değişiklikleri (4771/3, DK.mad. 11 mülga , MK.mad.91).

03.08.2002 tarih ve 4771 sayılı Kanunun 3. maddesinin (a) fıkrası ile, 2908 sayılı Dernekler Kanununun yürürlükten kaldırılan 11. maddesi³² yeniden düzenlenmiştir³³. Yapılan bu düzenleme ile Türkiye'de kurulan

²⁹ OĞUZMAN/SELİÇİ, s.182; ÖZTAN, Tüzel Kişiler, Ankara 1994, s.84

³⁰ KÖPRÜLÜ, s. 467 ; ZEVKLİLER/ACABEY/GÖKYAYLA , s. 593 ; BALLAR, s. 345-346

³¹ Madde 82 – Bu Kanunun 43 üncü maddesine veya 44 üncü maddesinin birinci veya ikinci fıkrasına aykırı hareket edenler veya 45 inci maddenin üçüncü fıkrasındaki zorunluluğa uymayanlar, 64 üncü maddenin ikinci fıkrasında öngörülen bildirim yapmayan veya Bakanlıkça belirtilen sürede taşınmaz mallarını paraya çevirmeyenler birmilyar liradan üçmilyar liraya kadar ağır para cezasıyla cezalandırılır.(Kanun no. 4793 RG. 4/2/2003 Madde 4 ile değişik- AB Uyum Yasaları 3)

³² ³¹ BALLAR, s. 127 vd. ; KÖPRÜLÜ, s. 463-464

³³ Son değişikliklerle birlikte DK mad. 11 aşağıdaki şekli almıştır.

Türkiye'de kurulan derneklerin yurt dışındaki faaliyetleri

Madde 11 – (Değişik karar başlık ve madde : 03/08/2002-4771 S.K. 3/A md.

Uluslar arası alanda işbirliği yapılmasında yarar gören hallerde; uluslar arası faaliyette bulunma amacını güden derneklerin kurulması, bu derneklerin yurt dışında şube açması, yurt dışındaki benzer amaçlı dernek veya kuruluşlara üye olması veya bunlarla iş birliği

derneklerin yurtdışında faaliyette bulunmalarına ilişkin esas ve usuller gösterilmektedir. Eski düzenlemeye göre, Uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde uluslararası faaliyette bulunma amacı güden derneklerin kurulması, yurt dışındaki benzer amaçlı dernek ve kuruluşlara üye olması veya bunlarla işbirliği yapması, faaliyette bulunması Dışişleri Bakanlığı'nın görüşü alınarak, İçişleri Bakanlığı'nın önerisi üzerine Bakanlar Kurulu'nun iznine bağlıdır³⁴. Yine yurt dışında üye olunan veya işbirliği yapılan yabancı dernek veya kuruluşların kanunlarımıza ve milli menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması halinde yine ilgili bakanlıkların görüşü alınarak Bakanlar Kurulu'nun kararıyla faaliyetlerine son veriliyordu³⁵.

Derneklerin uluslararası faaliyette bulunabilmeleri hususu YMK. mad. 91'de düzenlenmiştir. Buna göre, "Dernekler tüzüklerinde gösterilen amaçları gerçekleştirmek üzere uluslararası faaliyette bulunabilirler ve yurtdışında şube açabilirler. Türkiye'de kurulan dernekler amaçları doğrultusunda uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde Bakanlar Kurulu'nun izniyle yurtdışında kurulmuş dernek veya kuruluşlara üye olarak katılabilirler". YMK. mad. 91'e uygun olarak, daha önce yürürlükten kaldırılmış olan Dernekler Kanunu'nun 11. maddesi 03.08.2002 tarih ve 4771 sayılı yasayla yapılan değişiklikle yeniden düzenlenerek kanun kapsamına alınmıştır³⁶. Bu değişiklikle YMK. mad. 91 ile paralellik sağlanmıştır. Ancak 4771 sayılı yasa ile DK.mad.11 yeniden getirilmiş. Özü itibariyle maddede bir değişiklik yoktur.

Uluslar arası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde; uluslar arası faaliyette bulunma amacını güden derneklerin kurulması, bu derneklerin yurt dışında şube açması, yurt dışındaki benzer amaçlı dernek ve kuruluşlara üye olması veya bunlarla işbirliği yapması veya yurt

---

yapması veya yurt dışında faaliyette bulunması, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır.

Yurt dışındaki bir dernek ve kuruluşa üye olmak ya da bunlarla iş birliğinde bulunmak isteyen dernek veya üst kuruluş, bu dernek veya kuruluşun statüsünün Türkçe'ye çevrilmiş noterden onaylı iki örneğin İçişleri Bakanlığına vermekle yükümlüdür.

Türkiye'deki derneklerin üye olduğu veya işbirliği yaptığı yabancı dernek ve ya kuruluşların kanunlarımıza ve milli menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması halinde, Türkiye'de kurulmuş derneğin, bu yabancı dernek veya kuruluşlara olan ilişkilerine Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla son verir

³⁴ OĞUZMAN/SELİÇİ, s.166

³⁵ ÖZTAN, Tüzelkişiler, s.105

³⁶ YAVUZ, s. 122 ; ÖZSUNAY, s. 163-165 ; BALLAR,s. 127 vd.; ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 186 vd

dışında faaliyette bulunması, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunun iznine bağlıdır.

Yurt dışındaki bir dernek ve kuruluşa üye olmak ya da bunlarla işbirliğinde bulunmak isteyen dernek veya üst kuruluş, bu dernek veya kuruluşun statüsünün Türkçe'ye çevrilmiş noterden onaylı iki örneğini İçişleri Bakanlığına vermekle yükümlüdür³⁷.

Türkiye'deki derneklerin işbirliği yaptığı yabancı dernek veya kuruluşların kanunlarımıza ve milli menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması halinde, Türkiye'de kurulmuş derneğin, bu yabancı dernek veya kuruluşlarla ilişkilerine Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulu kararıyla son verilir.

2- Yurt Dışında Kurulan Derneklerin Türkiye'deki Faaliyetleri ve İlgili Yasa Değişiklikleri (D.K mad. 12)

4771 sayılı Kanun'un 3.mad. b fıkrasıyla,DK.'nun yürürlükten kaldırılan 12. maddesi yeniden düzenlenerek³⁸, yurt dışında kurulan derneklerin Türkiye'deki faaliyetlerine ilişkin esas ve usuller gösterilmiştir. YMK. mad. 92'de yer alan yabancı derneklerin Türkiye'de faaliyette bulunabilecekleri hükmüne paralel olarak yapılan kanun değişikliği ile konu yeniden Dernekler Kanunu kapsamına alınmıştır. Buna göre; yurt dışında kurulan derneklerin, uluslararası alanda işbirliği yapılmasında yarar görülen hallerde ve karşılıklı olmak koşuluyla, kültürel, ekonomik, teknik, sportif ve bilimsel konularda bilgi ve teknolojilerden yararlanılmak üzere; Türkiye'de şube açmalarına, Türkiye'de kurulmuş bulunan derneklere üye olmalarına veya bunlarla işbirliği yapmalarına, Türkiye'de faaliyette bulunmalarına, Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar Kurulunca izin verilebilir.

Yukarıdaki fıkrada sözü edilen derneklerin, kanunlarımıza veya milli menfaatlerimize aykırı faaliyetlerde bulunması halinde, verilen iznin geri alınmasına Dışişleri Bakanlığının görüşü alınmak suretiyle, İçişleri Bakanlığının önerisi üzerine Bakanlar kurulunca karar verilir.

3- Dernek Kütüğü ve Kayıt İşleri ve İlgili Yasa Değişiklikleri (DK. mad. 15)

³⁷

KÖPRÜLÜ, s. 449

³⁸

KÖPRÜLÜ, s. 464; ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 193-194

Mad. 15. değiştirilerek dernek kütüğü ve kayıt işlerinin İçişleri Bakanlığı Dernekler Dairesi Bakanlığı ile valilikler tarafından yürütülmesi amaçlanmıştır³⁹. Buna göre, İçişleri Bakanlığı'nca Emniyet Genel Müdürlüğü'nde, illerdeki emniyet müdürlüklerinde derneklerin kaydolunacağı Dernekler Kütüğü tesis olunur. Emniyet Genel Müdürlüğü'ndeki dernekler kütüğüne bütün konfederasyon, federasyon ve dernekler ile şubeleri ve merkezleri, yurt dışında bulunan derneklerin Türkiye'de açılmış şubeleri kaydolunur hükmü yer almaktaydı.⁴⁰

4771 sayılı kanunla DK. mad 15/ 1 ve 2. fıkralarında yapılan değişiklikle İçişleri Bakanlığı'nca Dernekler Daire Başkanlığı'nda ve illerde valilikler bünyesinde, derneklerin kaydolunacağı dernekler kütüğü tesis olunur hükmü getirilmiştir. Ayrıca Dernekler Daire Başkanlığı'ndaki dernekler kütüğünde bütün konfederasyon, federasyon, dernek ile şubeleri ve merkezleri yurt dışında bulunan derneklerin Türkiye'de açılmış şubeleri kaydolunur, şeklindeki düzenlemede, yapılan değişiklikte yer almıştır. Yapılan değişiklikle, derneklerin sicillerinin tutulması Emniyetten yani kolluk gücü olan polisin elinden alınarak valiliklerdeki sivil inisiyatifte verilmiştir. Bütün bu değişiklikler de gösteriyor ki, Kanun Koyucu, (4771 sayılı yasa ile yaptığı değişikliklerle de ispatlamıştır ki) daha özgürlükçü bir ortam tesis etmeye çalışmaktadır. Bilindiği üzere İçişleri Bakanlığı'nda Dernekler Daire Başkanlığı vardır. Böylece, bu maddeyle sadece Dernekler Kütüğünü tutacak makam değiştirilmiştir. Ancak, toplumun demokratikleşmesi, temel haklardan olan dernek kurma hakkının daha kolay kullanılmasını sağlamak adına yapılan bu değişiklik kanımızca olumlu olmuştur.

4- Milli savunma, Sivil Savunma ve Kolluk Kuvvetlerini Hazırlayıcı Faaliyette Bulunma ve İlgili Yasa Değişiklikleri (DK.mad.40)

DK. mad. 40 da, 4771 sayılı yasayla değiştirilmiştir. Bu maddeden Kanun Koyucu sivil savunma faaliyetlerine ilişkin yasakları¹ çıkartmıştır. Ülkemizde yaşanan 17 Ağustos 1999 tarihli depremde vatandaşlar tarafından kurulan, arama kurtarma derneklerinin yararlı faaliyetlerinin görülmesi sonucunda böyle bir düzenlemeye ihtiyaç duyulmuştur. DK.mad.40'da eskiden, derneklerin askerliğe, milli savunma, sivil savunma ve kolluk hizmetlerine hazırlayıcı öğretim ve eğitim faaliyetlerinde bulunamayacağı ve bu amaçları gerçekleştirmek üzere kamp ve talim yerleri açamayacakları hükmü düzenlenmişti².

³⁹ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 199-201; YAVUZ, s. 132

⁴⁰ KÖPRÜLÜ, s. 452 ; OĞUZMAN/SELİÇİ, s.168

¹ KÖPRÜLÜ, s. 465 ; BALLAR, s. 339-340

² ÖZTAN, Tüzelkişiler, s.80

4771 sayılı kanunla yapılan değişlikle sivil savunma hizmetleri hususu yasak kapsamından çıkarılmıştır³. Ayrıca kanunun bu hükmüne aykırı faaliyette bulunan dernek yöneticilerine fiilleri daha ağır bir cezayı gerektirmediği takdirde 1 yıldan az olmamak üzere hapis cezasıyla cezalandırılması ve tesislerin kapatılmasına ilişkin yaptırımlar da düzenlenmiştir.

5- Derneklerin Denetimi ve İlgili Yasa Değişlikleri (DK.mad 45)

DK.mad.45, 4771 sayılı yasayla değiştirilerek, derneklerin denetiminde beyan usulü ve yerinde denetim uygulaması getirilmiştir. Ancak derneklerin gerekli görülen durumlarda İçişleri Bakanlığı Dernekler Daire Başkanlığı personeli veya Teftiş Kurulu, mülki idare amirleri ve ilgili bakanlıklarla kamu kurum ve kuruluşları tarafından denetlenmesi öngörülmektedir. Bu denetleme sonuçlarının İçişleri Bakanlığı'na bildirilmesi ve böylece derneklere ait bilgilerin icracı birim olan İçişleri Bakanlığı'nda tek arşivde toplanması mümkün kılınmıştır. DK. mad. 45 derneklerin genel denetim hususları düzenlenmişti⁴. Buna göre, derneklerin yönetim yerleri, müesseseleri ve her çeşit eklentileri, defterleri, hesaplarıyla işlemleri, İçişleri Bakanlığı veya buldukları yerin en büyük mülki amiri tarafından denetlenebilmekteydi⁵. İçişleri Bakanlığı derneklerin denetimini değişlikten önce, Bakanlık Teftiş Kurulu, Emniyet Genel Müdürlüğü Teftiş Kurulu, Dernekler Özel Denetleme Grubu Elemanları veya Bakanlık ve Emniyet Genel Müdürlüğü merkez teşkilatında görevli diğer memurlar aracılığıyla, en büyük mülki amirler ve görevlendirecekleri memurlar aracılığıyla yapıyordu⁶. 4771 sayılı yasayla yapılan değişlikten sonra bu denetleme görevi Dernekler Daire Başkanlığı personeli veya Bakanlık Teftiş Kurulu aracılığıyla yaptırılmaktadır.

DK. mad.45 ile ayrıca derneklerin faaliyetleri ile gelir ve giderlerinin sonuçları konusunda, İçişleri Bakanlığı'nca çıkarılacak yönetmelikle belirtilen şekle uygun olarak düzenleyecekleri beyannameyi yıl sonu itibarıyla mahallin en büyük mülki amirine verecekleri hükmü isabetli bir yenilik olarak getirilmiştir. Denetleme sırasında görevli memurlar

³ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s.337 vd

⁴ ZEVKLİLER/ ACABEY/GÖKYAYLA , s. 610 ; ÖZSUNAY ,s. 222 vd. ; KÖPRÜLÜ , s. 532 ; YARGITAY 9. Ceza Dairesi, E. 2001/2556, K.2001/2812, T.13.11.2001, C.28, Sayı 3, Yıl 2002, s.492

⁵ AKÜNAL Teoman, Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1995

⁶ ŞENER, s.185

tarafından istenecek her tür bilgi ve kayıtlar dernek yetkilileri tarafından gösterilmesi ve verilmesi, yönetim yerleri müesseseler ve eklentilere girme isteğini yerine getirmesi zorunludur. Denetim esnasında suç teşkil eden fiillerin tespiti halinde ilgili mülki amirlik durumu derhal Cumhuriyet Savcılığı'na bildirir.

Derneklerin yapılan değişikliklerle, özellikle mali konularda beyanname usulüne geçmesi, bunların özel hukuk statüsündeki tüzel kişiler olduğunu destekleyen, kabul eden bir hukuk yapısına uymaktadır. Bu madde de yapılan değişikliklerle, özü itibarıyla demokratikleşmeye atılan adımların izlenimlerini taşımaktadır. Bu değişikliklerle, yenilik olarak derneklerin yıllık faaliyet, gelir ve gider işlemlerinin sonuçları konusunda mahallin en büyük mülki amirine beyanname verme zorunluluğu getirilmiştir. Ayrıca denetimi yapacak kurumlar daraltılmış ve sadece Dernekler Daire Başkanlığı personeli veya Bakanlık Teftiş Kurulu aracılığıyla yapılacağı öngörülmüştür. Aynı şekilde bu değişikliklerle⁷, denetçinin derneği denetlerken DK. mad.45 uyarınca alabileceği önlemler (örneğin, geçici yönetimden el çektirme gibi) azaltılmış sadece suç teşkil eden durumu varsa Cumhuriyet Savcılığı'na suç duyurusunda bulunabilmesi hükme bağlanmıştır. Bu değişiklikte, kanımızca denetimde keyfiligi önleme adına uygun olmuştur. 4771 sayılı yasayla yapılan yeni bir düzenleme de, Kanun Koyucunun, İç İşleri Bakanlığı'na derneklerin denetimi ile ilgili yönetmelik çıkarma zorunluluğu getirmiş olmasıdır.

6- Dernekler Özel Denetleme Grubu Oluşturulması ve İlgili Yasa Değişiklikleri (4771/3.f, DK.mad.46)

4771 sayılı Kanunun 3.maddesinin f bendi ile, DK. mad. 46'da değiştirilerek, derneklerle ilgili hizmetlerin daha etkili ve koordineli bir şekilde sunulması ve denetimin daha etkin olarak yerine getirilmesi için İçişleri Bakanlığı merkez teşkilatında bir Dernekler Daire Başkanlığı'nın kurulması amaçlanmıştır⁸. Yeni oluşturulacak Dernekler Daire Başkanlığı, dernekler ile ilgili hizmetleri yürütmek, tüzüklerinde gösterilen amaç ve bu amacın gerçekleştirilmesi için sürdürüleceği belirtilen çalışma konuları doğrultusunda faaliyet gösterip göstermediklerini, defterlerini ve hesaplarını mevzuat ve tüzüklerine uygun olarak yürütülüp yürütülmediğinin denetimini yapma görevini üstlenmektedir. Bu denetim görevi, değişiklikten önce İçişleri Bakanlığı Emniyet Genel Müdürlüğü bünyesinde oluşturulan Dernekler Özel Denetim Grubu tarafından yerine getiriliyordu⁹.

⁷ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 353-356

⁸ ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU, s. 356-363

⁹ BALLAR, s. 364-367

7- Defter ve Kayıtlar ile İlgili Yasa Değişiklikleri (4771/3, 6 , DK. md.62)

DK.mad.62. derneklerin tutması gerekli defter ve kayıtlara ilişkin hükümleri düzenlemekteydi¹⁰. Buna göre dernekler ‘ üye kayıt, karar, gelen ve giden evrak, gelir ve gider, bütçe kesin hesap ve bilanço, demirbaş defterlerini tutmak zorundadırlar¹¹. Bu kanun maddesinde yapılan değişiklikle, derneklerin tutacakları defterlere ilişkin usul ve esasları İçişleri ve Maliye Bakanlıklarınca çıkartılacak yönetmeliklerle düzenleneceği hükmü getirilmiştir. Bu değişiklikle¹²; çağımızdaki hızlı ekonomik ve teknolojik gelişmelere uyum sağlanabilmesi ve kanunda fazla ayrıntılı düzenlemeye gidilmesini önlemek amaç edinilmiştir. Ayrıca bu değişiklikle, dernekler bünyesinde tutulacak defterlerin noterden tasdikli olması zorunluluğu da getirilmiştir.

8- Dernek Birimi ve İlgili Yasa Değişiklikleri (4771/3-h, DK. md.73)

DK.mad.73’de 4771 sayılı yasayla değiştirilerek, derneklerin merkez ve taşradaki hizmet ve denetimlerinin etkili bir şekilde yürütülebilmesi için oluşturulacak merkez ve taşra birimlerinin düzenlenmesi amaçlanmıştır. DK.mad.73’de İçişleri Bakanlığınca, derneklere ilişkin iş ve işlemleri yürütmek, hizmetleri görmek üzere illerde valilikler ilçelerde de kaymakamlıklar bünyesinde derneklerle ilgili bir birim oluşturulacağı hususu düzenlenmiştir. Maddenin değişiklikten önceki halinde derneklerle ilgili bu birim Emniyet Genel Müdürlüğü veya her ilde Emniyet Müdürlükleri bünyesinde oluşturulmaktaydı¹³. Olan mülki amirlere bu madde değişikliğiyle de görev emniyet müdürlüklerinden alınıp daha sivil birimlere bırakılmıştır. Böylece, demokratikleşme yolunda atılmış bir adımda, dernek kurma ve yaşatma hakkının daha rahat kullanılmasının bu yasal değişikliklerle sağlanmış olmasıdır.

¹⁰ KÖPRÜLÜ, s. 524-526; ZEVKLİLER , s. 593- s. 601

¹¹ AKÜNAL, s. 75

¹² ÇİFTÇİ/UCAR/İMAMOĞLU, s. 451-454; YAVUZ ,s. 148

¹³ AKÜNAL, s. 68; Karınca, s.183

KISALTMALAR

DK.	: Dernekler Kanunu
f.	: Fırka
mad.	: Madde
MK.	: Medeni Kanun
s.	: Sayfa
vd.	: ve devamı
YMK	: Yeni Medeni Kanun
EMK	: Eski Medeni Kanun
TC.	: Türkiye Cumhuriyeti

BİBLİYOGRAFYA

- AKÜNAL, Teoman,** : Türk Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1995
- AKİPEK, Jale /
AKINTÜRK, Turgut** : Yeni Medeni Kanuna Uyarlanmış Başlangıç Hükümleri Kişiler Hukuku, Cilt I, İstanbul 2002
- BALLAR, Suat,** : Türk Dernekler Hukuku, 4.Bası, İstanbul 2001
- ÇİFTÇİ/UÇAR/İMAMOĞLU** : AB Uyum - Türk Medeni Kanunu Dernekler Hukuku Ankara 2002
- ENGİN Baki İlkay** : Dernek Üyeliğinin Kazanılması ve Kaybedilmesi İstanbul 1995
- HATEMİ Hüseyin** : Kişiler Hukuku Dersleri, İstanbul 1992
- KABOĞLU İbrahim** : Özgürlükler Hukuku, İstanbul 1996
- KARINCA Eray** : Dernek Hak ve Özgürlüğü (Dernekler Yasası) Ankara 1996
- KÖPRÜLÜ Bülent** : Medeni Hukuk, 2.Bası, İstanbul 1984
- OĞUZMAN/SELİÇİ** : Kişiler Hukuku Dersleri, İstanbul 1988
- ÖZBUDUN Ergun** : Türk Anayasa Hukuku, Ankara 2002
- ÖZSUNAY Ergin** : Medeni Hukukunda Tüzel Kişiler, İstanbul 1982
- ÖZTAN Bilge** : Tüzel Kişiler, Ankara 1994
- ÖZTAN Bilge** : Medeni Hukukun Temel Kavramları, Ankara 2003
- ŞENER Esat** : Şahsın Hukuku, Ankara 1997
- YAVUZ Cevdet** : Türk Medeni Kanunu Borçlar Kanunu ve Diğer Mevzuat, Ekim 2002
- ZEVKLİLER/ACABEY**

GÖKYAYLA : Medeni Hukuk, 2002 x
ZEVKLİLER Aydın : Medeni Hukuk, Savaş Yayınları 1992